

Lovforslag nr. L 39. Fremsat den 13. oktober 1999 af erhvervsministeren (Pia Gjellerup)

Forslag

til

Lov om ændring af sømandsloven¹⁾

(Tjenestefrihed ved pårørendes sygdom eller ulykke)

§ 1

I Sømandsloven, jf. lovbekendtgørelse nr. 766 af 19. september 1995, som ændret senest ved § 1 i lov nr. 902 af 16. december 1998, foretages følgende ændringer:

1. I § 2, stk. 1, indsættes efter nr. 3:

»4) § 18 d om søfarendes ret til tjenestefrihed som følge af tvingende familiemæssige årsager,«

Nr. 4 – 17 bliver herefter nr. 5 – 18.

2. § 10, stk. 1, ophæves.

Stk. 2 og 3 bliver herefter stk. 1 og 2.

3. I § 10, stk. 2, 1. pkt., der bliver stk. 1, 1. pkt., udgår »også«.

4. I § 10, stk. 3, der bliver stk. 2, ændres »stk. 2« til: »stk. 1«.

5. I § 15, stk. 1, 2. pkt., ændres »fratrædelse efter § 10, stk. 1« til: »tjenestefrihed efter § 18 d, stk. 1«.

6. Efter § 18 c indsættes:

»3 c. Søfarendes ret til tjenestefrihed som følge af tvingende familiemæssige årsager

§ 18 d. En søfarende har ret til tjenestefrihed uden hyre, når tvingende familiemæssige årsager gør sig gældende i tilfælde af sygdom eller

ulykke, som gør den søfarendes umiddelbare tilstedeværelse påtrængende nødvendig i hjemmet (force majeure).

Stk. 2. Under tjenestefriheden kan den søfarende, uanset hvad der er bestemt i § 6 om fratrædelseshavn, opsige tjenesteforholdet med det aftalte eller det i § 5 eller § 37 nævnte opsigelsesvarsel.«

7. § 35, stk. 1, 1. pkt. affattes således:

»Er det aftalt, at sømandens tjenesteforhold er knyttet til rederiet, således at sømandens ansættelse hos rederen skal fortsætte, selv om tjenesten på det enkelte skib ophører, finder § 18 d om tjenestefrihed uden hyre og bestemmelserne om hyre i § 18 c, stk. 2 og 3, § 29, og § 33, stk. 3, anvendelse, selv om sømanden ikke gør tjeneste på et af rederiets skibe på det tidspunkt, hvor tjenestefrihed eller orlov begynder eller uarbejdsdygtighed eller dødsfald indtræder.«

8. § 49, nr. 5, ophæves.

Nr. 6 og 7 bliver herefter nr. 5 og 6.

9. Efter § 49, nr. 7, som bliver nr. 6; indsættes:

»7) § 18 d om søfarendes ret til tjenestefrihed som følge af tvingende familiemæssige årsager,«

§ 2

Loven træder i kraft 1. januar 2000.

¹⁾ Forslaget indeholder bestemmelser, som delvist gennemfører Rådets Direktiv 96/34/EF af 3. juni 1996 om den rammeaftale vedrørende forældreorlov, der er indgået af UNICE, CEEP og EFS.

§ 3

Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland,
men kan ved kongelig anordning sættes i kraft

for Grønland med de ændringer, der følger af de
særlige grønlandske forhold.

Bemærkninger til lovforslaget

Almindelige bemærkninger

Hovedloven er sømandslov nr. 420 af 13. juni 1973, som er en social beskyttelseslov, hvis formål er at beskytte den svagere part (sømanden) i tjenesteforholdet. Dette giver sig bl.a. udslag i reglerne om indgåelse og indhold af tjenestaftalen, sømandens beskyttelse i sygdomstilfælde og værn mod usaglig afskedigelse. Loven sætter således grænser for, hvad der kan aftales søfartserhvervets parter imellem.

De europæiske arbejdsgiver- og arbejdstagerorganisationer UNICE, CEEP og EFS indgik i december 1995 en rammeaftale om forældreorlov. Rådets Direktiv 96/34/EF af 3. juni 1996 (EF Tidende 1996 nr. L 145/4) gør rammeaftalen obligatorisk. Rammeaftalen indgår som bilag til direktivet. I Danmark skulle direktivet have været implementeret senest 3. juni 1999, der henvises herom til bemærkningerne til § 2.

Rammeaftalens væsentligste bestemmelser, der vedrører forældreorlov, er allerede gennemført ved lov om orlov, jf. lovbekendtgørelse nr. 571 af 4. august 1998. Loven omfatter også søfart. Rammeaftalen indeholder imidlertid i § 3 en force majeure bestemmelse om tjenestefrihed, når den søfarendes umiddelbare tilstedeværelse i hjemmet er påtrængende nødvendig som følge af sygdom eller ulykke.

Efter sømandslovens § 10, stk. 1, kan en sømand, som efter forhyringen får besked om, at vedkommendes ægtefælle eller barn er afgået ved døden eller er alvorligt syg, hæve ansættelsesaftalen. Denne bestemmelse medfører ikke en tilstrækkelig beskyttelse til at kunne leve op til kravene i § 3 i rammeaftalen, der medfører, at ansættelsesforholdet ikke skal afbrydes for at få en ret til at forlade arbejdspladsen (skibet). Da de tilfælde, der er omhandlet af rammeaftalen går videre end den hidtidige lovbestemmelse, giver lovforslagets § 18 d derfor en videre dækning end § 10, stk. 1. Endvidere opnår den søfarende en bedre beskyttelse i forhold til den nuværende lov, idet der ikke kræ-

ves afbrydelse af tjenesteforholdet for at kunne rejse hjem for f.eks. at deltage i pasningen af et sygt barn.

I dag skal rederen betale for omkostningerne til at få en afløser, herunder rejseomkostningerne. Uanset udvidelsen af den søfarendes mulighed for at fratræde tjenesten om bord, har man fundet det rimeligt, at rederen fortsat skal afholde udgifterne til afløseren.

Arbejdsmarkedets parter på landjorden har tilkendegivet, at de efter den danske aftalemodel vil gennemføre force majeure reglen via de kollektive aftaler. For søfart har det ikke været muligt at opnå en tilsvarende løsning, hvorfor lovgivning er nødvendig.

Høring

Et udkast til forslaget har været sendt til høring hos de på vedlagte høringsliste anførte offentlige og private institutioner, jf. bilag 1.

Økonomiske og administrative konsekvenser for det offentlige

Lovforslaget skønnes ikke at få økonomiske eller administrative konsekvenser af betydning for det offentlige.

Økonomiske og administrative konsekvenser for erhvervslivet mv.

Lovforslaget skønnes i meget begrænset omfang at medføre øgede omkostninger for erhvervet til betaling af rejseomkostninger til afløserne. Forslaget har ikke derudover erhvervsøkonomiske eller administrative konsekvenser for søfartserhvervet.

Miljømæssige konsekvenser

Lovforslaget skønnes ikke at have miljømæssige konsekvenser.

Administrative konsekvenser for borgerne

Lovforslaget skønnes ikke at have administrative konsekvenser for borgerne.

Vurdering af konsekvenserne af lovforslaget

	Positive Konsekvenser/mindre- udgifter (hvis ja, angiv omfang)	Negative Konsekvenser/merudgifter (hvis ja, angiv omfang)
Økonomiske konsekvenser for stat, kommuner og amtskommuner	Ingen	Ingen
Administrative konsekvenser for stat, kommuner og amtskommuner	Ingen	Ingen
Økonomiske konsekvenser for erhvervslivet	Ingen	I begrænset omfang: Begrænsede rejseomkostninger i forbindelse med udsendelse af afløserne
Administrative konsekvenser for erhvervslivet	Ingen	Ingen
Miljømæssige konsekvenser	Ingen	Ingen
Administrative konsekvenser for borgerne	Ingen	Ingen
Forholdet til EU-retten	Gennemfører § 3 i den rammeaftale, der er indeholdt i bilaget til EF-direktiv 96/34/EF af 3. juni 1996	

Bemærkninger til lovforslagets enkelte bestemmelser

Til § 1

Til nr. 1

Rammeaftalen omfatter alle arbejdstagere. Det foreslås derfor at ændre bestemmelsen således, at rammeaftalen gennemføres for § 2-søfarende, dvs. personer, der er ansat af rederen til at udføre andet arbejde om bord end skibstjeneste, samt personer, der er ansat om bord af andre end rederen.

Til nr. 2 - 4

Som en følge af rammeaftalens krav om arbejdsfrihed i de omhandlede sygdoms- og ulykkesituationer foreslås sømandslovens § 10, stk. 1, ophævet, idet denne bestemmelse - der alene giver den søfarende ret til at hæve sin ansættelsesaftale ved at kræve afsked ved ægtefælles eller barns alvorlige sygdom eller død - mister sin betydning ved force majeure reglens gennemførelse.

De to andre ændringer er redaktionelle konsekvensændringer.

Til nr. 5

Ved fratrædelse efter den hidtidige § 10, stk. 1, har den søfarende ikke været forpligtet til at forblive i tje-

nesten for at yde bistand ved arbejde, som nødvendigt må udføres, når skibet kommer i havn. Forslaget til sikrer, at den søfarende bevarer denne ret i tilfælde af tjenestefrihed som følge af tvingende familiemæssige årsager.

Til nr. 6

Rammeaftalens bestemmelse om arbejdsfrihed ved sygdom og ulykke er sålydende:

»§3 Arbejdsfrihed som følge af force majeure

1. Medlemsstaterne og/eller arbejdsmarkedets parter træffer de nødvendige foranstaltninger for at tillade arbejdstagerne arbejdsfrihed i overensstemmelse med national ret, kollektive overenskomster og/eller gældende praksis som følge af force majeure, når tvingende familiemæssige årsager gør sig gældende i tilfælde af sygdom eller ulykke, der gør arbejdstagerens umiddelbare tilstedeværelse påtrængende nødvendig.

2. Medlemsstaterne og/eller arbejdsmarkedets parter kan præcisere betingelserne for adgang til og anvendelse af stk. 1 og begrænse denne ret til en vis varighed om året og/eller for hvert enkelt tilfælde.«

Rammeaftalen og direktivet giver i de nævnte situationer ved alvorlig sygdom og ulykke arbejdstageren ret til arbejdsfrihed uden hyre.

Der er tradition for, at arbejdsretlige spørgsmål her i landet i videst muligt omfang løses af arbejdsmarkedets parter. Lovforslaget er derfor udformet således, at det alene indeholder den regulering, som Danmark er EU-retligt forpligtet til at gennemføre, samt nødvendige konsekvenser heraf under hensyntagen til, at det ikke har været muligt at nå frem til en løsning ved kollektiv regulering. Da spørgsmål om den søfarendes aflønning er et overenskomstliggende, vil der dog intet være i vejen for, at erhvervets parter aftaler mere vidtgående rettigheder for de søfarende.

Efter forslaget får alle søfarende og skibsførere ret til tjenestefrihed uden løn i tilfælde af force majeure, når tvingende familiemæssige årsager gør sig gældende ved sygdom eller ulykke for den nære familie, som gør den søfarendes umiddelbare tilstedeværelse påtrængende nødvendig.

Ændringen fra en hæveadgang efter lovens § 10, stk. 1, til en ret til tjenestefrihed efter forslaget er en forbedring for de søfarende, som derved opnår en større tryghed i ansættelsen. Bestemmelsen i stk. 2 indebærer, at den søfarende under tjenestefriheden vil kunne opsige ansættelsesforholdet med sædvanligt varsel.

Lovforslaget indebærer, at der under tjenestefriheden ikke skal betales hyre af arbejdsgiveren. Det skal dog i denne forbindelse nævnes, at hvis en søfarende tager tjenestefrihed, og der ikke i perioden ansættes en anden om bord, således at en rejse helt eller delvist bliver udført med mindre mandskab end forudsat ved forhyringen (forkortsejlads), vil forkortsejlads hyre til

den øvrige besætning kunne udløses efter reglen i sømandslovens § 23. Forslaget skønnes i øvrigt kun i begrænset omfang at medføre øgede omkostninger for rederne til betaling af rejseomkostninger til afløsere. Den søfarende skal fortsat selv afholde sine rejseomkostninger, medmindre andet aftales med rederen. Dette svarer til den nuværende ordning efter sømandslovens § 10, stk. 1.

Til nr. 7

Den ændrede affattelse af bestemmelsen i § 35, stk. 1, 1. pkt. indebærer, at rederiansatte har ret til tjenestefrihed, selv om de ikke gør tjeneste om bord på et skib på tidspunktet, hvor ulykken eller sygdommen indtræder.

Til nr. 8

Ændringen er en nødvendig konsekvens af ophævelsen af lovens § 10, stk. 1.

Til nr. 9

Bestemmelsen indebærer, at skibsføreren på lige fod med andre søfarende har ret til tjenestefrihed uden hyre i de af § 18 d omfattede situationer.

Til § 2

Direktiv 96/34/EF's gennemførelsesfrist er den 3. juni 1998, dog med mulighed for udskydelse i et år. Med en ikrafttrædelse den 1. januar 2000 bliver der en vis overskridelse af denne frist. Det skyldes, at en forventet aftaleløsning mellem arbejdsmarkedets parter ikke har kunnet realiseres på søfartsområdet.

Bilag 1

Høringsliste

Danmarks Rederiforening,	Justitsministeriet,
Rederiforeningen for mindre skibe,	Trafikministeriet,
Rederiforeningen af 1895,	Statsministeriet,
Bilfærgernes Rederiforening,	Finansministeriet,
Danmarks Fiskeriforening,	Arbejdsministeriet,
Dansk Arbejdsgiverforening,	Socialministeriet,
Specialarbejderforbundet i Danmark,	Funktionærernes og Tjenestemændenes Fællesråd,
Sømandenes Forbund,	Forbundet af Offentlige Ansatte,
RestaurationsBranchens Forbund,	Statsansattes Kartel,
Dansk Sø-Restaurationsforening,	Landsorganisationen i Danmark,
Dansk Navigatorforening,	Amtsrådsforeningen i Danmark,
Radiotelegrafistforeningen af 1917,	Kommunernes Landsforening,
Metal-Søfart,	Arbejderbevægelsens Erhvervsråd,
Hotel-, Restaurant- & Turisterhervets Arbejdsgiverforening,	Rigsombudsmanden i Grønland,
Maskinmestrenes Forening,	Grønlands Hjemmestyre,
Fiskernes Forbund,	Færøernes Landsstyre,
	Rigsombudsmanden på Færøerne.

Lovforslaget sammenholdt med gældende lov

Gældende formulering

§ 2. På personer, der er ansat af rederen til at udføre andet arbejde om bord end skibstjeneste, samt på personer, der er ansat om bord af andre end rederen, finder følgende bestemmelser anvendelse:

- 1) § 3, stk. 1, om oprettelse af skriftlig ansættelseskontrakt m.v.
- 2) § 4 om mindstealder, lægeundersøgelse m.v.
- 3) § 9 om ret til afsked og hjemrejse i tilfælde af graviditet,
- 4) § 19, stk. 2 og 3, om hyre, hjemrejse m.m. i tilfælde af skibets forlis m.v.
- 5) § 27 om omsorgspligt m.v.
- 6) § 30, stk. 5, om statens overtagelse af udgifterne til pleje og hjemrejse i tilfælde af kønssygdom eller tuberkulose,
- 7) § 31 om statens dækning af visse udgifter til syg eller skadet sømand,
- 8) § 32 om skibsførerens pligt til at sørge for begravelse m.v.
- 9) § 24, stk. 2 og 3, om statens dækning af udgifterne ved begravelse,
- 10) § 52, stk. 1 og 3, om pligten til at efterkomme ordrer og erstatte skade,
- 11) § 55 om kost- og sundhedsforhold
- 12) § 57 om hviletid,
- 13) § 59 om adgangen til at medtage gods m.v.
- 14) § 60 om ejendele, der efterlades om bord,
- 15) § 62 om magtmidler,
- 16) § 63 om skibsførerens pligter i tilfælde af en grovere forbrydelse, og
- 17) § 67, stk. 1, nr. 1, og stk. 2, om straf for visse forseelser.

Lovforslaget

1. I § 2, stk. 1, indsættes efter nr. 3:

»4) § 18 d om søfarendes ret til tjenestefrihed som følge af tvingende familiemæssige årsager.«.

Nr. 4 – 17 bliver herefter nr. 5 – 18.

Bilag til f. t. l. vedr. sømandsloven

Gældende formulering

§ 10. Får en sømand efter forhyringen underretning om, at hans ægtefælle eller barn er afgået ved døden eller er alvorligt syg, kan han kræve afsked.

Stk. 2. En sømand kan også kræve afsked, hvis han efter forhyringen får underretning om, at han på andet skib kan få stilling af højere grad end den, han har, eller anden stilling af væsentlig betydning for ham, eller om andre omstændigheder, som gør det til en velværdssag for ham at kunne fratræde. Bliver skibet derved usødygtigt, kan sømanden dog kun kræve afsked efter 1. pkt., hvis en kvalificeret mand kan skaffes i hans sted.

Stk. 3. Sømanden skal erstatte rederen udgifterne ved at skaffe en ny mand efter stk. 2. Erstatningen kan nedsættes eller bortfalde under hensyn til sømandens resterende tjenestetid og omstændighederne i øvrigt.

§ 15. En sømand, der efter aftalen eller bestemmelse i dette kapitel har ret til at fratræde, skal forblive i tjenesten for at yde bidrag ved arbejde, som nødvendigt må udføres, når skibet kommer i havn, dog ikke ud over 48 timer efter ankomsten. Dette gælder dog ikke ved fratrædelse efter § 10, stk. 1.

Lovforslaget

2. I § 10, stk. 1, ophæves.

Stk. 2 og 3 bliver herefter stk. 1 og 2.

3. I § 10, stk. 2, 1. pkt., der bliver stk. 1, 1. pkt., udgår »også«.

4. I § 10, stk. 3, der bliver stk. 2, ændres »stk. 2« til: »stk. 1«.

5. I § 15, stk. 1, 2. pkt., ændres »fratrædelse efter § 10, stk. 1« til: »tjenestefrihed efter § 18 d, stk. 1«.

6. Efter § 18 c indsættes:

»3 c. Søfarendes ret til tjenestefrihed som følge af tvingende familiemæssige årsager

§ 18 d. En søfarende har ret til tjenestefrihed uden hyre som følge af force majeure, når tvingende familiemæssige årsager gør sig gældende i tilfælde af sygdom eller ulykke, som gør den søfarendes umiddelbare tilstedeværelse påtrængende nødvendig i hjemmet.

Stk. 2. Under tjenestefriheden kan den søfarende, uanset hvad der er bestemt i § 6 om fratrædeshavn, opsigte tjenesteforholdet med det aftalte eller det i § 5 eller § 37 nævnte opsigelsesvarsel.«

Gældende formulering

§ 35. Er det aftalt, at sømandens tjenesteforhold er knyttet til rederiet, således at sømandens ansættelse hos rederen skal fortsætte, selv om tjenesten på det enkelte skib ophører, finder bestemmelserne om hyre i § 18 c, stk. 2 og 3, § 29 og § 33, stk. 3, anvendelse, selv om sømanden ikke gør tjeneste på et af rederiets skibe på det tidspunkt, hvor orlov begynder eller uarbejdsdygtighed eller dødsfald indtræder.

§ 49. For skibsføreren gælder med de fornødne lempelser:

- 1) § 4, stk. 2, om lægeundersøgelse,
- 2) § 6, stk. 1, om fratrædelsessted,
- 3) § 7, stk. 1, jf. § 39, om fratrædelse efter 6 måneder, hvis ikke andet er aftalt,
- 4) § 8 om fri hjemrejse efter 6 måneders tjeneste,
- 5) § 10, stk. 1, om ret til at kræve afsked i tilfælde af, at hans ægtefælle eller barn er afgået ved døden eller er alvorligt syg og omstændighederne tillader, at skibsføreren kan fratræde,
- 6) § 14, stk. 1, jf. stk. 3, om ret til at kræve afsked, hvis skibet mister retten til at føre dansk flag,
- 7) § 18 c om søfarendes graviditet og barsel,
- 8) §§ 29 og 30, jf. §§ 35, 40 og 41, om hyre, pleje og fri rejse i tilfælde af sygdom eller legemsskade,
- 9) § 31 om rederens adgang til at staten at få erstattet visse udgifter,
- 10) §§ 32 og 34 om begravelse eller ligbrænding og om behandling af efterladenskaber,
- 11) § 33, stk. 3, jf. §§ 35 og 41, om efterhyre ved død, og
- 12) § 61 om erstatning for tab af ejendele.

Lovforslaget

7. § 35, stk. 1, 1. pkt., affattes således: »Er det aftalt, at sømandens tjenesteforhold er knyttet til rederiet, således at sømandens ansættelse hos rederen skal fortsætte, selv om tjenesten på det enkelte skib ophører, finder § 18 d om tjenestefrihed uden hyre og bestemmelserne om hyre i § 18 c, stk. 2 og 3, § 29, og § 33, stk. 3, anvendelse, selv om sømanden ikke gør tjeneste på et af rederiets skibe på det tidspunkt, hvor tjenestefrihed og orlov begynder eller uarbejdsdygtighed eller dødsfald indtræder.«

8. § 49, nr. 5, ophæves.

Nr. 6 og 7 bliver herefter nr. 5 og 6.

9. Efter § 49, nr. 7, som bliver nr. 6; indsættes:
»7) § 18 d om søfarendes ret til tjenestefrihed som følge af tvingende familiemæssige årsager,«

Til lovforslag nr. L 39. Skriftlig fremsættelse (13. oktober 1999)

Erhvervsministeren (Pia Gjellerup):

Hermed tillader jeg mig for Folketinget at fremsætte:

Forslag til lov om ændring af sømandsloven (Tjenestefrihed ved pårørendes sygdom eller ulykke)

(Lovforslag nr. L 39).

Forslaget gennemfører for søfartsområdet en bestemmelse om tjenestefrihed uden løn ved pårørendes sygdom eller ulykke (force majeure reglen), som er indeholdt i rammeaftalen om forældreorlov. Aftalen er indgået af de sociale parter i EU (UNICE, CEEP og EFS).

Efter Rådets direktiv 96/34/EF skal medlemsstaterne sikre, at rammeaftalen gennemføres. Søfartserhvervets parter har ikke på samme måde som på landjorden kunnet enes om at gennemføre force majeure reglen via de kollektive overenskomster. Det er derfor nødvendigt med lovgivning.

Efter den nugældende sømandslov kan en søfarende, som efter forhyringen får besked om, at vedkommendes ægtefælle eller barn er afgået ved døden eller er alvorligt sygt, hæve ansættelsesaftalen og rejse hjem. Denne bestemmelse ophæves og i stedet sikres den søfarende tjenestefrihed under ansættelsen, når familiemæssige årsager gør den søfarendes tilstedeværelse i hjemmet påtrængende nødvendig.

Rederen skal som hidtil afholde udgifterne til afløser. Den søfarende skal normalt selv afholde sine rejseomkostninger, medmindre andet aftales med rederen.

Rammeaftalens øvrige bestemmelser vedrører forældreorlov. De er allerede gennemført ved lov om orlov, der også gælder for søfartsområdet.

Med disse bemærkninger og idet jeg i øvrigt henviser til bemærkningerne til lovforslaget, skal jeg hermed anbefale lovforslaget til Folketingets velvillige behandling.